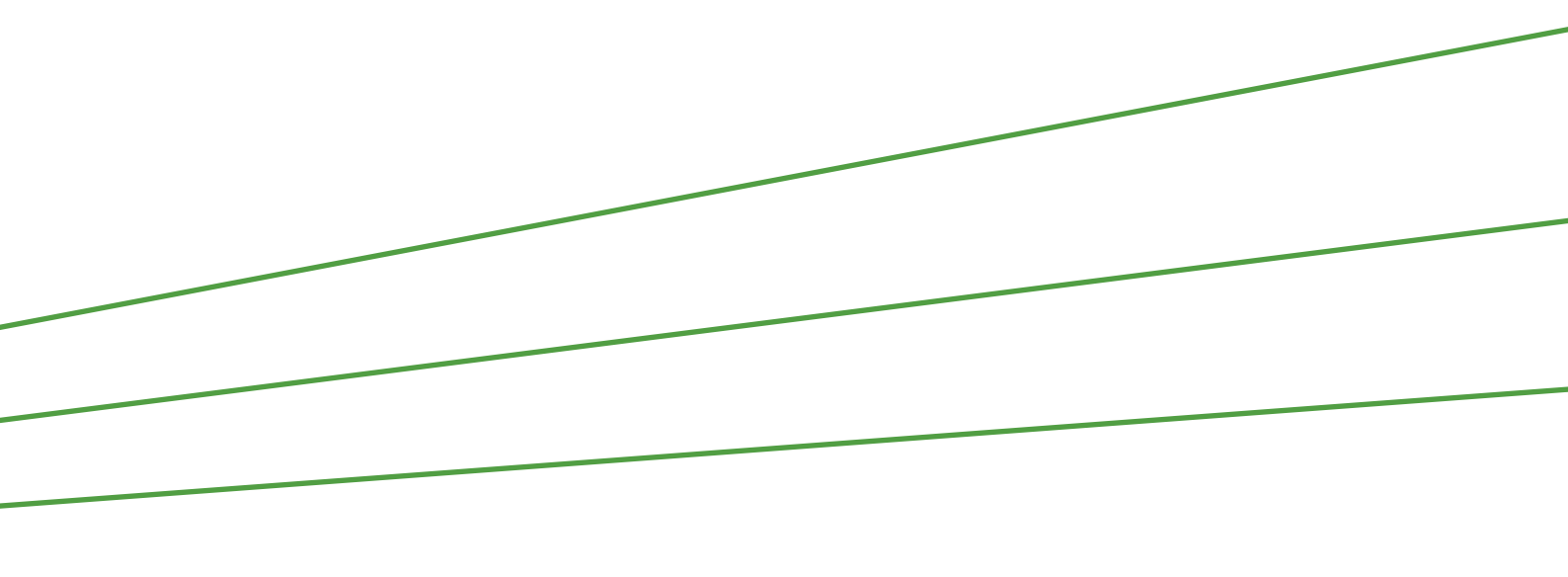

VEHREÄÄ VIRKISTYSTÄ JA KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ, MUTTA KENELLE?

Ekologinen gentrifikaatio kaupunkoja eriarvoistavana ilmiönä

Kandidaatintyö

12.12.2016

Olga Juutistenaho

AALTO-YLIOPISTO | TAITEIDEN JA SUUNNITTELUN KORKEAKOULU
Arkkitehtuurin laitos | Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma

Vehreää virkistystä ja kestäväää kehitystä, mutta kenelle?
Ekologinen gentrifikaatio kaupunkoja eriarvoistavana ilmiönä

TEKIJÄ	Olga Juutistenaho
LAITOS	Arkkitehtuurin laitos
KOULUTUSOHJELMA	Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma
VASTUUOPETTAJA	Meri Mannerla-Magnusson
OHJAAJAT	Meri Mannerla-Magnusson, Matleena Muhonen
VUOSI	2016
SIVUMÄÄRÄ	30
KIELI	suomi
AVAINSANAT	gentrifikaatio, viheralueet, sosiaalinen kestävyys, sosioekonominen eriytyminen, just green enough

TIIVISTELMÄ

Tässä kandidaatintyössä tutkittiin suomalaiselle akateemiselle keskustelulle uutta ekologisen gentrifikaation ilmiötä. Työn tavoitteena oli avata käsitettä ja sen taustaa, tutkia ilmiön yhteiskunnallista merkitystä kaupunkikehityksen kannalta sekä pohtia suunnittelijan roolia ekologisen gentrifikaation prosesseissa. Tutkimus oli rajattu yhdysvaltalaiseen ja tietyiltä osin myös saksalaiseen kontekstiin sekä kahteen erityistarkastelussa olleeseen esimerkkikohteeseen. Työ toteutettiin kirjallisuuskatsauksena.

Työssä käsitelty ekologisen gentrifikaation käsite kuvaa kaupunkikehitystä, jossa uudet ekologiset ratkaisut ja viheralueet johtavat matalatuloisen alueen sosioekonomisen profiilin nopeaan muutokseen. Tämän muutoksen seurauksena alueen alkuperäinen asukaspohja joutuu vuokrien nousun vuoksi usein syrjäytetyksi omalta asuinalueeltaan. Ekologisen gentrifikaation todettiin olevan merkittävä yhteiskunnallinen ongelma useissa kaupunkikonteksteissa.

Työssä tutustuttiin ekologiseen gentrifikaatioon vaikuttaviin kaupunkikehityksen haasteisiin. Näistä keskeisiä ovat talouskasvun tavoittelun korostuminen, yhteiskunnan eriarvoistuminen sekä ympäristöongelmien ratkaisuun pyrkivä kaupunkien viherryttäminen. Sosioekonomisen pääoman ja viheralueiden epätasaisen jakautumisen yhdysvaltalaisissa suurkaupungeissa huomattiin olevan ekologisen gentrifikaation taustalla. Lisäksi nousi esiin, että kestävän kehityksen väärinymmärtäminen ja termin väärinkäyttö johtavat usein ekologiseen gentrifikaatioon.

Työssä pohdittiin myös maisema-arkkitehtien roolia gentrifikaatioprosesseissa. Havaittiin, että ilmiö on saanut viime aikoina huomiota yhdysvaltalaisessa alan keskustelussa. Siitä kävi ilmi, että suunnittelijoilla on kiinnostusta ilmiötä kohtaan ja erilaisia keinoja yrittää ehkäistä gentrifikaatiokehitystä.

Kandidaatintyössä nostettiin esille myös suomalainen kaupunkikonteksti ja huomattiin sen poikkeavan merkittävästi yhdysvaltalaisista suurkaupungeista. Suomen maaseutuvaltaisuuden, maltillisen ja myöhäisen kaupungistumisen sekä kaupunkirakenteen erilaisuuden vuoksi ekologiselle gentrifikaatiolle ei löydetty suoria ilmenemismuotoja. Työssä kuitenkin todettiin, että tutkimuksen vähäisyyden takia aihe vaatisi syvempää tarkastelua ja tutkimusta.

Ekologinen gentrifikaatio osoittautui monitahoiseksi ja ajankohtaiseksi tutkimuskysymykseksi, johon liittyy useita lisätutkimusta kaipaavia osa-alueita.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
2 GLOBALISAATIOSTA GENTRIFIKAATIOON – KESKEISTEN ILMIÖIDEN ESITTELY	8
2.1 Globalisoituvat kaupungit intressien ristiriidassa	9
2.2 Gentrifikaatio ilmiönä – taustaa	10
2.3 Ekologisen gentrifikaation käsitteen synty	11
2.4 Just green enough – ekologisen ja sosiaalisen kestävyys- tasapaino tavoitteena	12
3 EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION ESIMERKKEJÄ MAAILMALTA	14
3.1 New Yorkin High Line – ekologisen gentrifikaation malliesimerkki	15
3.2 Berliini – tapaus Tempelhof	17
4 EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION EETTINEN DILEMMA	20
4.1 Miksi ekologista gentrifikaatiota syntyy?	21
4.2 Onko gentrifikaatio välttämättä huono asia?	22
4.3 Suunnittelijan rooli ja vastuu gentrifikaatioprosesseissa	23
4.4 Suomalainen konteksti	24
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Huima väestönkasvu ja globalisaation kiihdyttämä kaupungistuminen ovat synnyttäneet ympäri maailmaa esiintyviä uudenlaisia negatiivisia lieveilmiöitä, kuten eriarvoistumisen kasvun sekä erilaiset ympäristöongelmat. Toimivana työkaluna monissa kaupungeja uhkaavissa ongelmatilanteissa on jo jonkin aikaa pidetty kestävä kehityksen periaatteiden hyödyntämisestä. Kasvavien suurkaupunkien suunnittelussa ympäristöongelmiin puuttuminen ja puhdas elinympäristö ovat tärkeitä kysymyksiä. Kansainvälisessä keskustelussa ja etenkin yhdysvaltalaisessa kontekstissa esiin on kuitenkin noussut uusia ongelmia, joita ympäristön laatuun panostaminen on aiheuttanut. Uusilla ekologisilla ratkaisulla on useissa metropoleissa havaittu haitallisia yhteiskunnallisia seurauksia mm. alueiden väestörakenteen kannalta (esim. Anguelovski 2016b, 4). Uudet viheralueet ja kestävällä kehityksellä markkinoidut kaupunkihankkeet ovat muodostuneet sosioekonomista eriytymistä aiheuttaviksi ja korostaviksi tekijöiksi.

Tämä kandidaatintyö käsittelee ekologisen gentrifikaation ilmiötä, joka on suomalaisessa tieteellisessä keskustelussa toistaiseksi melko tuntematon. Työn tarkoituksena on avata ekologisen gentrifikaation käsitettä, ilmiön syntyprosesseja ja sen ilmenemismuotoja etenkin pohjoisamerikkalaisessa ja saksalaisessa kontekstissa. Työn tavoitteena on käsitteen esittelyn ohella tutkia ilmiön yhteiskunnallista merkitystä ja vaikutusta kaupunkikehitykseen. Työ pyrkii lisäksi pohtimaan on suunnittelijan roolia ja vastuuta ekologisen gentrifikaation kannalta.

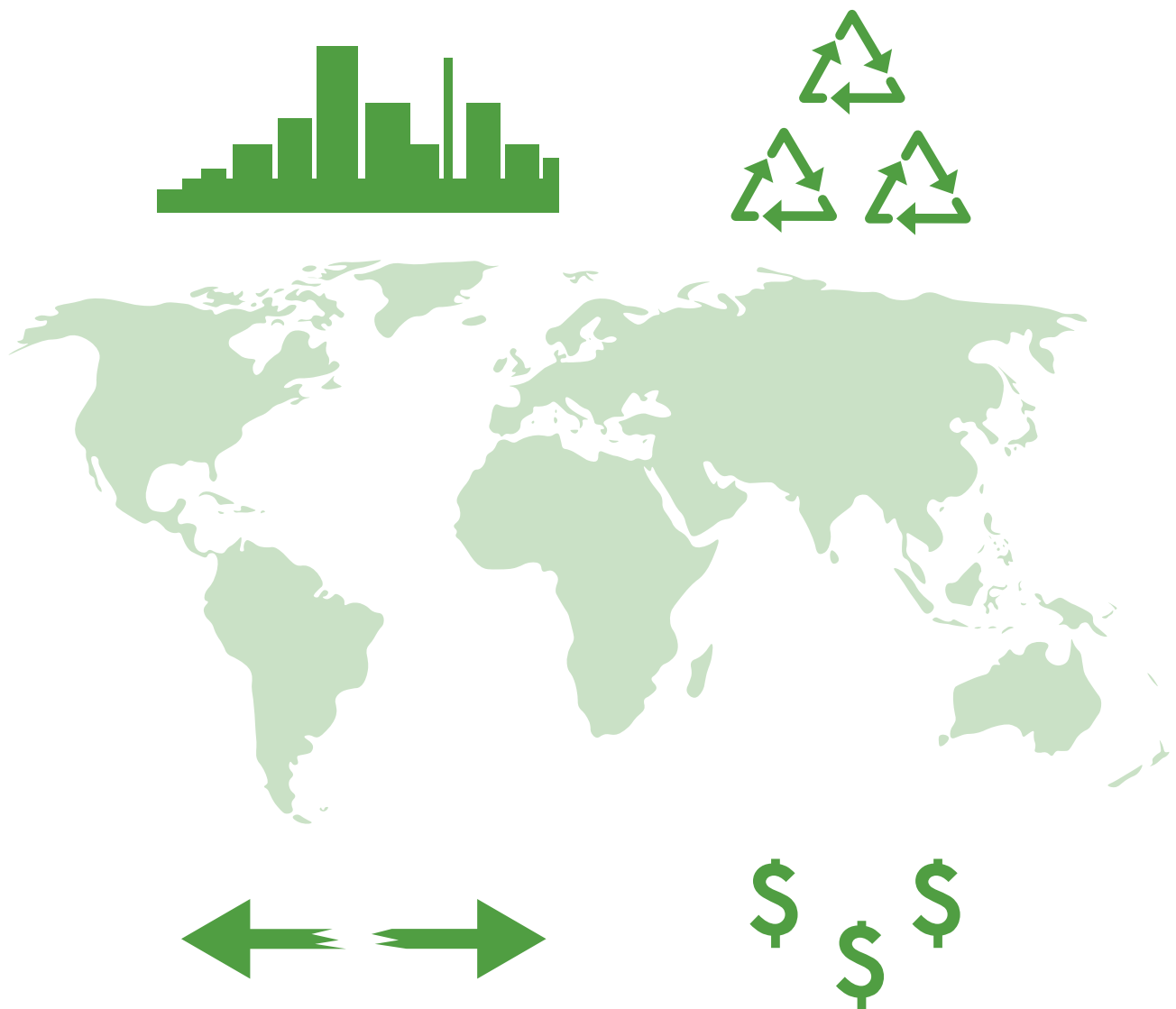
Kandidaatintyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusaiheena ekologinen gentrifikaatio on tieteellisessä keskustelussa vielä suhteellisen tuore, ja lähdemateriaali koostuukin pääosin 2010-luvulla ilmestyneistä tieteellisistä artikkeleista. Yleisemmän tason tieteellisenä pohjana on hyödynnetty muutamia kaupunkikehitystä käsitteleviä painettuja julkaisuja. Laajempaa yhteiskunnallista näkökulmaa ja ajankohtaista tietoa aiheen ympärillä käydystä keskustelusta on haettu sanoma- ja aikakauslehdistä sekä blogeista, joissa ekologisen gentrifikaation tematiikkaa on sivuttu.

Työn teoreettinen taustoitutus on rajattu tarkastelemaan ekologisen gentrifikaation syntyä ilmiönä pääosin angloamerikkalaisen kontekstin kautta, mutta myös muutamia saksalaislähteitä on hyödynnetty. Ilmiön käytännön tarkastelu on rajattu kahteen esimerkkitapaukseen, joissa teoreettista näkökulmaa sovelletaan New Yorkin ja Berliinin kaupunkikonteksteihin. Esimerkkitapaukset on valittu kahdelta eri maanosalta heijastelemaan ilmiön globaalia luonnetta. Esimerkkitapausten tarkastelussa on painotettu arkkitehtonisten ratkaisujen sijaan sosiologisia ja yhteiskunnallisia näkökulmia. Suunnittelijan roolia ja vastuuta käsittelevä osuus on rajattu käsittelemään maisema-arkkitehteja yhdysvaltalaisessa kontekstissa.

Työ rakentuu viidestä luvusta. Johdantolukua seuraava luku on keskittynyt tutkielman keskeisen tematiikan esittelyyn; luvun alussa paneudutaan kaupunkikehityksen globaaleihin haasteisiin ensiksi yleisellä tasolla ja myöhemmin siirrytään tarkastelemaan gentrifikaation ja ekologisen gentrifikaation taustaa ja keskeisiä lainalaisuuksia. Tutkielman kolmas luku esittelee kaksi esimerkkikohtaa, New Yorkin High Line -puiston ja Berliinin Tempelhofin käytöstä poistetun lentokentän. Neljännessä luvussa pohditaan ekologisen gentrifikaation syitä ja seurauksia sekä suunnittelijan vaikutusmahdollisuuksia. Lisäksi luvussa suhteutetaan kansainvälistä keskustelua lyhyesti myös suomalaiseen kontekstiin. Viides luku kiteyttää kandidaatintyön keskeisimmät johtopäätökset.

2 GLOBALISAATIOSTA GENTRIFIKAATIOON – KESKEISTEN ILMIÖIDEN ESITTELY

Tämän luvun tarkoituksena on taustoittaa ekologisen gentrifikaation taustalla vaikuttavia ilmiöitä ja esitellä tematiikan kannalta keskeistä käsitteistöä. Ekologinen gentrifikaatio on yhteydessä useisiin kaupunkiympäristöissä globaalilla tasolla tapahtuneisiin ja käynnissä oleviin muutoksiin, ja ilmiön hahmottaminen vaatii useiden laajemman kontekstin muutosten kartoittamista.

Kuva 1: Globalisaation suurimpia haasteita ovat kaupungistuminen, ympäristökysymykset, eriarvoisuuden kasvu sekä talouden rakennemuutos.

2.1 GLOBALISOITUVAT KAUPUNGIT INTRESSIEN RISTIRIIDASSA

Tällä hetkellä yli puolet maapallon väestöstä asuu kaupungeissa ja määrä on jatkuvassa kasvussa. YK:n ennusteen mukaan maapallolla on vuonna 2030 lähes 5 miljardia kaupunkiasukasta, ja kaupungistuneen maa-alan on ennustettu kasvavan 1,5 miljoonalla neliökilometrillä (Kabisch & Haase 2014, 129).

Globalisaatio ja sen myötä voimistunut kaupungistuminen ovat nostaneet esille niin ekologisia, yhteiskunnallisia kuin taloudellisia kysymyksiä. Maapallon väestönkasvun kiihtyminen ja ihmisten pakkautuminen kaupunkien asettavat kaupunkiympäristöille uudenlaisia haasteita, joissa erilaiset intressit ovat usein ristiriidassa keskenään.

Ympäristöongelmien ratkaiseminen on tämän päivän kaupunkikehityksessä keskeinen kysymys. Globaalin ympäristökriisin ja ilmastomuutoksen uhkien vuoksi *kaupunkien viherryttäminen (urban greening)* on noussut keskeiseksi osaksi kaupunkipolitiikkaa (Gould & Lewis 2017, 1). Viherryttämällä viitataan sekä kirjaimellisesti julkisten vihervaluoiden määrän lisäämiseen että erilaisiin ekologista kestävyyttä edesauttaviin ratkaisuihin, kuten joukkoliikenteen kehittämiseen, ruokatuotannon muutokseen ja rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen.

Vihervaluoiden hyödyt eivät rajoitu vain ilmastolle suotuisiin vaikutuksiin. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että kaupunkien vihervaluot tarjoavat sekä ekologisia että sosiaalisia etuja asukkaille (Kabisch & Haase 2014, 129–130). Vihervaluilla on useita myönteisiä terveysvaikutuksia, kuten ilman suodattaminen, saasteiden puhdistaminen, meluhaittojen väheneminen, lämpötilaa viilentävä vaikutus, hulevesien imeytyminen sekä lähiruokatuotannon mahdollistuminen (Wolch, Byrne & Newell 2014, 234–235). Puistojen läheisyys alentaa lisäksi kuolleisuutta ja lisää asukkaiden liikkuvuutta.

Taloukasvu ja kilpailukykyyn ylläpito ovat suurkaupungeille keskeisiä tavoitteita. 1980-luvulta lähtien länsimaissa yhteiskunnissa on tapahtunut huomattava rakennemuutos. Teollisuusvaltaisuudesta palveluyhteiskuntaan siirtyminen on lisännyt kaupunkien sosioekonomista polarisaatiota ja synnyttänyt uuden yhteiskuntaluokan, joka on hyötynyt kehityksestä (Sassen 2001, 334–335). Amerikkalainen **Richard Florida** on tutkinut ilmiötä tarkemmin ja esitellyt vuonna 2002 ilmestyneessä teoksessaan *The Rise of the Creative Class* (suom. *Luovan luokan esiinmarssi*) ryhmää kuvaavan käsitteen käsitteen *luova luokka (creative class)*. Floridan (2002, 8) mukaan 30 prosenttia amerikkalaisista kuuluu luovaan luokkaan. Luovuuden ohella luokkaa yhdistäviä arvoja ovat mm. yksilöllisyys ja joustavuus. Luovan luokan jäsenten yhteiskunnallinen rooli on tuottaa uusia ideoita, teknologiaa ja sisältöjä sekä toimia ongelmanratkaisua vaativissa asiantuntijatehtävissä. Florida (2002, 9) uskoo, että luovasta luokasta muodostuu 2000-luvun johtava yhteiskuntaluokka, joka asettaa yhteiskunnan uudet normit.

Uusliberalismin nousu ja taloukasvun tavoittelun korostuminen ovat herättäneet keskustelua oikeudenmukaisuuden toteutumisesta nykyisessä

kaupunkikehityksessä. *Just city* -käsitettä tutkimuksissaan käsittelevän Harvardin yhdyskuntasuunnittelun professorin **Susan S. Fainsteinin** (2010, 165) mukaan tasa-arvo, demokratia ja monimuotoisuus (*equity, democracy, diversity*) ovat oikeudenmukaisen kaupungin kolme keskeisintä laatutekijää. Fainstein kokee, että talouskasvuun keskittyminen on jättänyt vähemmälle huomiolle sen vaikutukset yhteiskunnalliselle oikeudenmukaisuudelle; nykyisin myös puistoja ja kulttuuritoimintoja pitää perustella ennen kaikkea taloudellisilla argumenteilla (Fainstein 2010, 1–2).

2.2 GENTRIFIKAATIO ILMIÖNÄ – TAUSTAA

Kaupunkiympäristöjen sosioekonominen eriytyminen eli *segregaatio* on kansainvälisesti tunnistettava ilmiö ja kaupunkikehitykseen vaikuttava ongelma. Eriytymisellä on useita puolia: tässä kandidaatintyössä niistä on keskitytty erityisesti *gentrifikaatioon*, josta on käytetty myös suomenkielistä vastinetta keskiluokkaistuminen. Tässä tekstissä on kuitenkin päädytty suosimaan kansainvälistä muotoa gentrifikaatio käsitteen moniulotteisen luonteen vuoksi.

Gentrifikaatio on brittiläisen sosiologi **Ruth Glassin** vuonna 1964 esittelemä käsite, jolla viitataan työväenluokkaisten asuinalueiden keskiluokkaistumiseen (University College London Urban Laboratory 2015). Gentrifikaatio ilmeni 1960-luvun kontekstissa etenkin kaupunkikeskustoissa alhaisen vuokratason alueilla, joille keskiluokkaa alkoi muuttaa esikaupunkialueilta (Sassen 2001, 261). Uusien, varakkaampien asukkaiden myötä asuntojen pohjaratkaisuja muunneltiin, vuokrat nousivat ja prosessi johti lopulta alueen alkuperäisten asukkaiden lähes täydelliseen katoamiseen (University College London Urban Laboratory 2015). Gentrifikaatioprosessin myötä alueen sosioekonominen profiili muuttui lyhyessä ajassa radikaalisti.

Gentrifikaatiokäsitteen merkitys laajeni 1970- ja 1980-luvuilla (Sassen 2001, 261). Asukkaiden vaihtuminen alettiin ymmärtää vain osana laajempaa prosessia, joka muokkasi alueen tilallista, taloudellista ja yhteiskunnallista rakennetta. Gentrifikaatio ilmiönä oli palveluyhteiskuntaan siirtymisen ja luokkarakenteen muutoksen näkyvä tilallinen ilmentymä. Yhdysvalloissa gentrifikaatio on usein yhteydessä myös asukaspohjan etniseen rakenteeseen; gentrifikaation myötä perinteisesti värillisten asuttamat alueet muuttuvat valkoihoisten suosimiksi asuinpaikoiksi (Green 2016).

Edellisessä alaluvussa esitelty luova luokka on tiiviisti yhteydessä myös suurkaupunkien gentrifikaatioprosesseihin. Luovan luokan edustajat, kuten taiteilijat, kirjailijat, seksuaalivähemmistöt sekä opiskelijat nähdään nykyisin keskeisinä gentrifikaatioprosessin käynnistäjinä (Beitzer 2015a; Ehrenhalt 2015). Rosoisten kaupunginosien edulliset vuokrat ja alueiden käytöstä poistetut, moniinkäyttötarkoituksiin sopivat teollisuusrakennukset ovat omiaan lisäämään alueiden houkuttelevuutta gentrifikaatioprosessin ensimmäisen aallon eli nk. *pioneeriryhmän* (*First-wave/pioneer gentrifiers*) parissa (Beitzer 2015b). Luovaa luokkaa edustavien pioneerien myötä alueelle syntyy uudenlaisia aktiviteetteja

ja elinvoimaa, joka lisää alueen houkuttelevuutta. Gentrifikaation ensimmäinen aalto ei kuitenkaan vielä syrjäytä alueen alkuperäisiä väestöryhmiä (Ehrenhalt 2016).

Luovan luokan suosio nostaa alueen taloudellista vetovoimaa. Gentrifikaation ensimmäisen aallon aikana kiinteistömarkkinat kiinnostuvat alueen kehityksestä ja alkavat luovan luokan saapumisen myötä nostaa vuokria (Sassen 2001, 343). Alueen profiili kohoaa, ja alue muuttuu halutuksi asuinpaikaksi korkeatuloisille. Tätä vaihetta kutsutaan gentrifikaation toiseksi aalloksi (Ehrenhalt 2016). Gentrifikaation problematisoiminen liittyykin nimenomaan tähän vaiheeseen, jossa vuokrien nousu syrjäyttää alueelta niin alkuperäistä väestöä, paikallisia yrityksiä sekä lopulta myös ensimmäisen vaiheen pioneereja.

Gentrifikaatio on tämän päivän suurkaupunkien kehityksen dynamiikan ymmärtämisen kannalta keskeinen ilmiö. Gentrifikaation tematiikkaan ja etenkin siihen liittyviin eettisiin kysymyksiin palataan tässä työssä tarkemmin luvussa 4.

2.3 EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION KÄSITTEEN SYNTY

Sekä sosioekonominen pääoma että viheralueet jakautuvat yhdysvaltalaisissa suurkaupungeissa epätasaisesti. Yhdysvalloissa useiden suurkaupunkien keskusta-alueet ovat tyypillisesti matalatuloisten ja etnisten vähemmistöjen asuttamia alueita (Wolch, Byrne & Newell 2014, 235). Näillä alueilla on vähän ja huonosti hoidettuja viheralueita sekä heikommät ekosysteemipalvelut (Anguelovski 2016b, 4). Viheralueiden tuottamat terveyshyödyt ovat sen sijaan useimmiten paremmat varakkailla, valkoisen väestönosan asuttamilla alueilla (Wolch, Byrne & Newell 2014, 234–235).

Alhaisen tulotason alueilla ympäristönsuojelu on ollut keskimääräistä heikompaa (Anguelovski 2016b, 4). Esimerkiksi Yhdysvalloissa myrkyllisiä aineita ympäristöön päästävää teollisuutta oli 1980-luvulla keskivertoa enemmän värillisten asuttamilla alueilla (Checker 2011, 218). Amerikkalainen *ympäristö-oikeudenmukaisuutta* (*environmental justice*) ajanut asukkaiden aktivismi pyrkikin 1980-luvulla ensisijaisesti puuttumaan saasteisiin altistumiseen näillä alueilla, joilla asukkailla ei ollut mahdollisuutta muuttaa pois (Anguelovski 2016a, 1213).

Ekologisilla ratkaisuilla ja viheralueiden lisäämisellä kaupunkikeskustoissa on kuitenkin havaittu haitallisia yhteiskunnallisia seurauksia ja kehitys on osin johtanut paradoksaaliseen tilanteeseen (Wolch, Byrne & Newell 2014, 235). Viheralueiden määrän kasvu matalatuloisilla alueilla on nostanut alueen vuokratasoa ja pakottanut asukkaita muuttamaan vähemmän halutuille alueille, joilla viheralueita on vähän.

Viheralueiden merkitys gentrifikaatioprosesseissa on noussut esille etenkin 2000-luvun yhdysvaltalaisessa akateemisessa keskustelussa. Tutkijat ovat kuvanneet ilmiötä eri termeillä (*ecological gentrification*, *environmental gentrification*, *green gentrification* ym.). Tässä tutkielmassa on päädytty käyttämään käsitteelle suomenkielistä vastinetta *ekologinen gentrifikaatio*. Ekologisella gentrifikaatiolla viitataan ympäristöarvoilla perusteltuun kaupunkikehitykseen, joka joko tietoisesti tai tahattomasti johtaa sosioekonomisesti vähempiosaisen väestönosan syrjäyttämiseen alueelta (Dooling 2009, 630–631; Anguelovski 2016b, 5–6).

Ensimmäisen kerran käsite ekologinen gentrifikaatio nousi esiin Seattlen asunnottomuutta tutkineen **Sarah Doolingin** (2009, 630) tekstissä vuonna 2009. Dooling määrittelee ekologisen gentrifikaation (*ecological gentrification*) epäoikeudenmukaisuudeksi, joka syntyy ekologisen rationalismin ja ympäristöetiikan ristiriidasta. Dooling pyrkii käsitteen ekologinen käytöllä viestittämään, miten viheralueiden tarpeellisuutta usein perustellaan ekologiaan ja biodiversiteetin ylläpitämiseen perustuvilla järkiargumenteilla. Doolingin mukaan ekologiseen ajatteluun liittyy myös ylevä eettinen tavoite minimoida ihmisen toiminnan negatiivisia vaikutuksia ympäristöön.

Doolingin tutkimuksen jälkeen ekologisen gentrifikaation käsite on noussut esille myös muiden tutkijoiden kirjoituksissa. Kestävän kaupunkikehityksen paradoksaalisuudesta kirjoittanut kaupunkitutkija **Melissa Checker** (2011, 210–229) nostaa esiin, kuinka ekologinen gentrifikaatio (Checkerin terminologiassa *environmental gentrification*) on keskeisesti yhteydessä kestävän kehityksen periaatteisiin. Hän korostaa, että usein juuri sinänsä poliittisesti korrektin kestävän kehityksen käsitteen nojalla toteutetut korkean profiilin kehityshankkeet aiheuttavat ekologista gentrifikaatiota (Checker 2011, 212). Checkerin mukaan ekologinen gentrifikaatio ei kuitenkaan ole mikään uusi ilmiö eikä ole ensimmäinen kerta, kun positiivisilla ja poliittisesti neutraaleilla ideologioilla on verhoiltu eriarvoistavaa kaupunkikehitystä.

Doolingin ja Checkerin kirjoitusten seurauksena keskustelu ja tietoisuus ekologisesta gentrifikaatiosta on kasvanut. Ilmiön käsittely on levinnyt akateemisesta keskustelusta myös mm. lehtikirjoituksiin (esim. Haffner 2015), kirjoihin (Gould & Lewis 2017) ja maisema-arkkitehtuurin alan seminaareihin (American Society of Landscape Architects 2015).

2.4 JUST GREEN ENOUGH – EKOLOGISEN JA SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN TASAPAINO TAVOITTEENA

Yhdysvalloissa on ekologisen gentrifikaation vastapainoksi syntynyt *just green enough* -ajattelu. Käsite on lähtöisin vuodelta 2012, jolloin tutkijat **Winifred Curran** ja **Trina Hamilton** esittelivät sen New Yorkin Brooklynin Greenpointin aluetta käsittelevässä tekstissään (Curran & Hamilton 2012, 1027–1042; Daigneau 2015). Ajattelun lähtökohtana on, ettei gentrifikaatio ole kaupunkisuunnittelussa väistämätön kehityssuunta (Daigneau 2015).

Just green enough -ajattelu perustuu tiedostavalle asenteelle. Ajattelussa pyritään ennalta tunnistamaan, kuinka pitkälle ympäristöä voidaan parantaa ilman, että siitä muodostuu gentrifikaatioon johtavien investointihankkeiden kannalta houkutteleva (Gould & Lewis 2017, 170–172). Alueelle suunnattavat kehityshankkeet pyritään toteuttamaan ruohonjuuritasolla, yhdessä paikallisten kanssa ja yksityisten sijoittajien sijaan julkisen sektorin tuella. Kehityksellä ei pyritä lisäämään houkuttelevuutta kiinteistömaailmassa (Gould & Lewis 2017, 170–172), vaan halutaan torjua asukkaille haitallisia ympäristöongelmia (Curran & Hamilton 2012, 1039).

Just green enough tarvitsee onnistuakseen asukkaiden aktiivista osallisuutta (Curran & Hamilton 2012, 1039). Asukkaat eivät suostu gentrifikaation uhreiksi, vaan itse aktivoituvat asuinalueen kehityskysymyksissä. Curranin ja Hamiltonin esiin nostamassa esimerkissä kansalaisaktivismissa oli mukana sekä alueella pidempään asuneita että gentrifikaation ensimmäisen aallon edustajia, jotka olivat kiinnostuneita säilyttämään alueen luonteen (Curran & Hamilton 2012, 1033). Luovaa luokkaa edustavat uudet asukkaat pystyivät lisäksi hyödyntämään omaa osaamistaan esimerkiksi graafisen suunnittelun ja median saralla sekä lisäämään yleistä tietoisuutta alueen ympäristöongelmista.

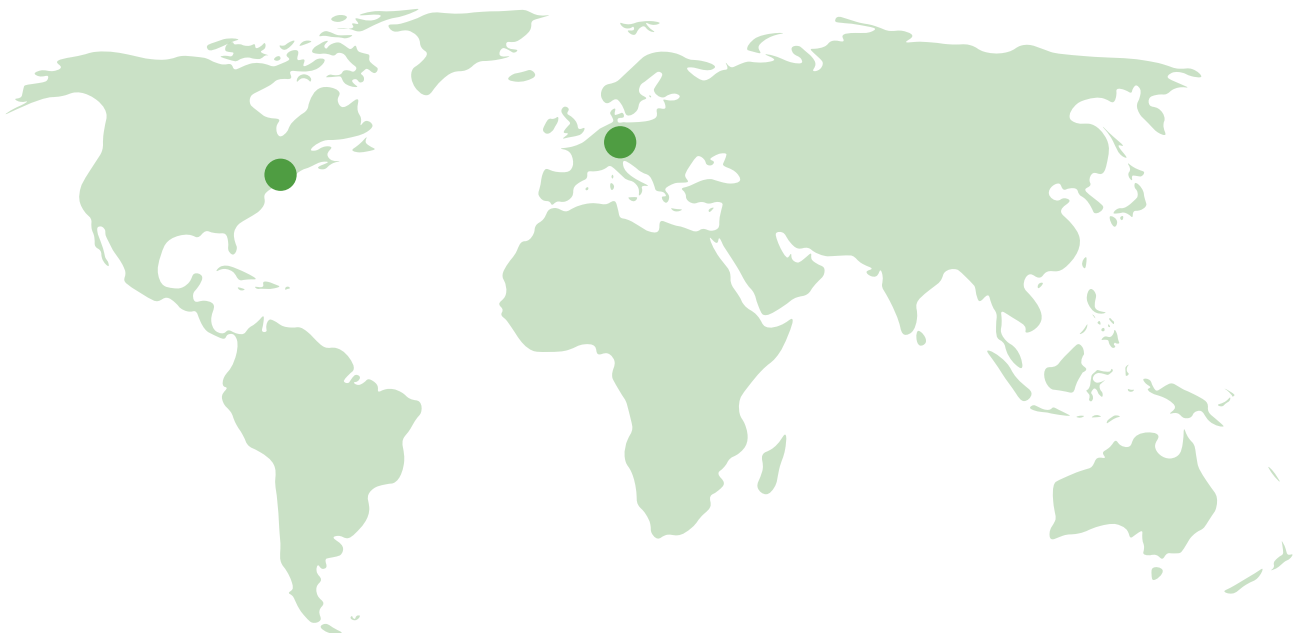
Curran ja Hamilton (2012, 1035–1036) tuovat esille myös kehitettävissä kaupunginosissa sijaitsevien teollisuustoimintojen tulevaisuuden. Just green enough -visiossa pyritään ennen kaikkea maltillisiin kansanterveyttä parantaviin muutoksiin, joissa alueen nykyinen luonne säilyy. Teollisuusvaltaisilla alueilla tämä Curranin ja Hamiltonin mukaan voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että toimintojen pois sijoittamisen sijaan alueelle voidaan pohtia siistimpää ja vähemmän saastuttavaa teollisuutta. Näin alueella säilyy myös työväenluokkaisia työpaikkoja ja gentrifikaation riski pienenee.

Just green enough -periaatteiden käytännön toimivuutta isoissa globaaleissa kasvukeskuksissa on myös kyseenalaistettu sekä talouden että suunnittelun näkökulmasta (Gould & Lewis 2017, 170–172; Green 2016). Ennen kaikkea kehittämisen rajan hahmottamisen vaikeutta on pidetty ongelmallisena. Vetovoimaisissa kasvukeskuksissa on vaikea toteuttaa kehityshankkeita ilman alueen suosion kasvua (Gould & Lewis, 170–171). Lisäksi suunnittelijan kannalta ei välttämättä tunnu mielekkäältä yrittää suunnitella tiloja, jotka miellyttävät paikallisia, mutta eivät ole tarpeeksi houkuttelevia ulkopuolisille (Green 2016). Tällainen suunnittelu on samaan aikaan sekä sisällyttävää (*inclusive*) että poissulkevaa (*exclusive*).

3 EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION ESIMERKKEJÄ MAAILMALTA

Tämä luku esittelee ekologisen gentrifikaation problematiikkaa tarkemmin aihetta kuvaavien esimerkkien kautta. Esimerkeiksi on valittu entiselle tavaraliikenneradalle rakennettu High Line -puisto New Yorkista sekä käytöstä poistettu Tempelhofin lentokenttä Berlinistä. High Linen kohdalla kyse on tyypillisestä ekologiseen gentrifikaatioon johtaneesta kehityshankkeesta; Tempelhofin esimerkki sen sijaan valottaa just green enough -ajattelua ja auttaa ymmärtämään kansalaisaktiivisuuden roolia gentrifikaation vastavoimana.

Käsitettä laajemmin tarkasteltaessa ekologista gentrifikaatiota voi havaita myös länsimaisesta kontekstista poikkeavissa kohteissa, kuten kehitysmaiden räjähdysmäisesti kasvavissa ja räikeästi eriarvoisissa suurkaupungeissa. Esimerkiksi Rio de Janeirossa vuoden 2012 ilmastokokouksen jälkeen ja osana vuoden 2016 olympialaisiin valmistautumista paikallisissa faveloissa alettiin toteuttaa kestävän kehityksen nimissä ekologistia uudistusprojekteja (Athayle & Wheeland 2015), joiden seurauksena asukkaat joutuvat kuitenkin mahdollisesti muuttamaan pois asuinalueeltaan (Griffin 2015). Tässä tutkielmassa kehitysmaat on kuitenkin rajattu esimerkkitarkastelun ulkopuolelle.

Kuva 2: Esimerkkikaupungit New York ja Berliini kartalla.

3.1 NEW YORKIN HIGH LINE – EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION MALLIESIMERKKI

New Yorkin High Line on yksi 2000-luvun tunnetuimmista kaupunkitilan kehittämishankkeista. **James Corner Field Operationsin, Diller Scofidio + Renfro** ja **Piet Oudolfin** yhteistyönä suunnittelema Manhattanin West Sidella sijaitseva puistopromenadi on toteutettu aiemmin tavaraliikennekäytössä olleelle maanpinnan yläpuolella kulkevalle rataosuudelle (Friends of the High Line 2016). Monien gentrifikaatiokeskustelussa esillä olevien alueiden tapaan High Linella on teollinen historia, ja paikka on ollut alakulttuurien suosiossa.

High Linen rataosuus rakennettiin vuosien 1929 ja 1934 välillä osana West Siden teollisuuden ja infrastruktuurin kehitysohjelmaa (Patrick 2014, 927). Teollisuustoimintojen kuihduttua rata poistettiin käytöstä vuonna 1980, ja siitä muodostui osin kaupunkilaisten hyljeksimä, mutta tiettyjen alakulttuurien, kuten graffititaiteilijoiden ja seksuaalivähemmistöjen, suosima kiistelty kaupunkitila (Loughran 2014, 54; Patrick 2014, 927). Kaupungin hallinto esitti useaan otteeseen rataosuuden purkamista, kun taas aktivistit puolestaan toivoivat paikalle uutta julkista käyttöä (Loughran 2014, 54–55).

Lainsäädännöllisten muutosrajoitteiden takia rataosuus kuitenkin säilyi käyttämättömänä keskellä kaupunkia, ja vasta vuonna 1999 julkinen sektori kiinnostui High Linen tulevaisuuden kehittämisestä (Loughran 2014, 55). Samoihin aikoihin perustettiin *Friends of the High Line* -järjestö, joka on yhä vastuussa puiston ylläpidosta (Friends of the High Line 2016). Järjestön ohella puiston synnyn kannalta keskeinen hahmo oli New Yorkin pormestariksi vuonna 2002 valittu **Michael Bloomberg**, joka uskoi hankkeen potentiaaliin edesauttaa talouskasvua (Loughran 2014, 55–56). High Linen puistosuunnitelma tuki Bloombergin visiota taiteilijoita ja turisteja houkuttelevasta jälkiteollisesta New Yorkista (Reichl 2014, 906).

Rakentaminen entisellä junaradalla aloitettiin huhtikuussa 2006, ja puiston ensimmäinen osuus avattiin yleisölle kesäkuussa 2009 (Friends of the High Line 2016). Heti valmistumisensa jälkeen High Line herätti runsaasti huomiota, ja se on noussut kaupunkisuunnittelijoiden ja arkkitehtien suosimaksi referenssiksi, jota on käytetty inspiraationa myös muissa kaupungeissa (Birnbbaum 2012). Tunnettuudestaan ja suuresta kansainvälisestä huomiosta huolimatta High Line on herättänyt myös paljon kritiikkiä, ja se nostetaan usein esille ekologisen gentrifikaation tunnetuimpana ruumiillistumana. High Linen avaaminen on johtanut ympäröivien asuinalueiden sosioekonomisen profiilin muutokseen ja karkottanut alueelta matalatuloisten lisäksi myös useita siellä aiemmin toimineita pienyrityksiä (Haffner 2015).

New York Timesissa vuonna 2012 julkaistussa mielipidekirjoituksessa **Jeremiah Moss** kuvaa High Linea turistien catwalkiksi ja näkee sen osana New Yorkin muuttumista Disney Worldin kaltaiseksi kaupunkitilaksi (Moss 2012). Moss nostaa esiin, kuinka High Linen tieltä rata on siivottu villiintyneestä kasvillisuudesta, aiemmat graffitit on puhdistettu pois ja tilalle on tullut näyttävää puistoarkkitehtuuria. Mossin mielestä puisto hävittää ympärillään sijaitsevia naapurustoja. Väitteensä tueksi hän esittelee tilastoja alueen hintakehityksestä:

vuosina 2003–2011 alueen kiinteistöjen arvot nousivat 103 prosentilla. Hän kokee pormestari Bloombergin hallinnon hyödyntäneen High Linea oman luksus-kaupunkivisionsa toteuttamisessa ja painottaa, ettei paikkaa ollut alkujaankaan suunniteltu tavallisten newyorkilaisten käyttöön. Tätä hän perustelee mm. sillä, että vuonna 2011 puolet puiston kävijöistä ei ollut newyorkilaisia.

Mossin kirjoitus herätti paljon kritiikkiä, ja sen seurauksena New York Times julkaisi useita High Linea puolustaneita vastinekirjoituksia (David et al. 2012). Näissä vedotaan mm. muutoksen välttämättömyyteen ja tuodaan esille näkemys siitä, ettei puiston toteuttamatta jättäminen olisi ollut parempi ratkaisu. Kriitikin ohella Mossin kirjoitus sai myös tukea; *Blouin Artinfo* -verkkojulkaisuun kirjoittanut **Kelly Chan** kommentoi Mossin kirjoitusta sekä siihen liittyneitä vastineita ja tulkitsee, että Mossin tarkoitus oli yleisen muutoksen kritisoinnin sijaan nostaa esille High Linen sosioekonomista ja kulttuurista moninaisuutta heikentäviä vaikutuksia (Chan 2012).

High Linen aiheuttamaan gentrifikaatioon Mossia vähemmän kärkevästi suhtautuu **Michael Bourne**, joka *The Millions* - verkkolehden esseessään kutsuu puistoa gentrifikaation monumentiksi New Yorkissa (Bourne 2012). Tekstissään hän kuvailee High Linen alueella liikkuvia ihmisiä, ja kuvaus tuo mieleen luovan luokan, vaikka Bourne ei nimenomaisesti käytä käsitettä. Gentrifikaatiosta riippumatta Bourne kuitenkin katsoo, että High Line kaupunkitilana onnistuu tavoittamaan erilaiset käyttäjät ja on noussut suosituksi ajanviettopaikaksi kaupunkilaisten keskuudessa, mutta myöntää, että projekti on varmasti myös ärsyttänyt monia.

Mossin, Chanin ja Bournen kirjoituksissaan esille tuomia High Linen sosio-spatiaalisia epäkohtia on käsitelty myös tieteellisessä keskustelussa (esim. Gould & Lewis 2017, Loughran 2014, Patrick 2014). Yhteiskuntatieteilijä **Alexander J. Reichl** (2014, 904–905) on analysoinut puiston onnistuneisuutta demokraattisena julkisena tilana tutkimalla sen suosiota eri etnisten ryhmien keskuudessa. Tutkimuksessaan Reichl on saanut selville, että valkoihoiset ovat yliedustettuina High Linen käyttäjissä New Yorkin yleiseen väestörakenteeseen verrattuna. Reichl pitää huolestuttavana, että yksi New Yorkin tunnetuimmista uusista julkisista tiloista ja kansainvälistä huomiota saanut esimerkki tekee isosta osaa kaupungin väestöstä näkymättömän.

Reichlin (2014, 920) mukaan puiston suunnitteluratkaisuilla saattaa osittain olla yhteys paikan vähäiseen suosioon värillisten keskuudessa. Hän analysoi, että paikan jälkiteollinen design saattaa houkutella ennen kaikkea talouden rakennemuutoksesta hyötynyttä väestönosaa. Tummaihoiset sen sijaan ovat kärsineet teollisten työpaikkojen siirtymisestä muualle. Teollisuusnostalgian ohella paikan kapea ja lineaarinen muoto rajoittaa puiston toimintoja lähinnä kävelyyn ja kaupungin katseluun ylhäältä päin. Reichl vertaa High Linea **Frederick Law Olmstedin** ja **Calvert Vaux'n** suunnittelemaan New Yorkin Central Parkiin, jossa on huomattavasti monipuolisempia mahdollisuuksia eri väestönosaa houkutteleville virkistystoiminnoille.

High Linen merkitys gentrifikaatiolle nousee esille myös maisema-arkkitehti **Jared Greenin** kirjoituksessa American Society of Landscape Architects (ASLA) *The Dirt* -blogissa (Green 2015). Blogikirjoituksessaan Green viittaa just green enough -ajattelua tutkineeseen professori Winifred Curraniin, joka esiintyi vuonna 2015 ASLA:n vuosikokouksessa Chicagossa kertomassa ekologisesta gentrifikaatiosta. Curranin mukaan High Linen tapauksessa paikan maisema-arkkitehtuuri ei itsessään ole ongelma, vaan järeämmän taustalla vaikuttaneen järjestelmän fyysinen ilmentymä. Curran selittää, kuinka puiston tulo on muodostanut alueelle kaksi erilaista asukasryhmää: jäljelle jääneet alle 30 000 dollarin vuosituloilla elävät sosiaalisen asuntotuotannon kohteissa asuvat ja yli 100 000 dollaria vuodessa ansaitsevat uudet asukkaat. Näistä ryhmistä ensin mainitulla ei alueen sosioekonomisen muutoksen jälkeen ole enää esimerkiksi varaa tehdä ruokaostoksiaan omalla asuinalueellaan.

High Line on tyyppiesimerkki ekologisen gentrifikaation problematiikasta. Se on onnistunut lisäämään New Yorkin talouskasvua sekä luomaan kaupunkiin uuden arkkitehtonisesti kiinnostavan ja innovatiivisen viheralueen, mutta samalla mullistanut sitä ympäröivien alueiden asukasrakenteen ja näin vaikuttanut negatiivisesti kaupungin sosioekonomiseen moninaisuuteen.

3.2 BERLIINI – TAPAUS TEMPELHOF

Erityinen esimerkki viheralueiden ja gentrifikaation suhteesta Euroopassa on Berliinin Tempelhofin entinen lentokenttäalue. Alueen ympärillä vuonna 2014 virinnyt kansalaisaktivismi voidaan osaltaan nähdä just green enough -ajattelua muistuttavana eurooppalaisena variaationa (Haffner 2015). Tempelhof on lisäksi esimerkkinä tällä hetkellä hyvinkin ajankohtainen, koska alueen tulevaisuus on noussut uudelleen keskusteluun vuonna 2015 Eurooppaa laajalti koskettaneen pakolaiskriisin yhteydessä.

Tempelhofin lentokenttä on historiallisesti merkittävä ja symbolisesti latautunut paikka, jossa yhdistyvät useat Saksan 1900-luvun historian keskeiset hetket. Kansallissosialistit suunnittelivat kentän 1930-luvulla tavoitteenaan rakentaa Euroopan suurin lentokenttä (Berlin.de 2016). Kentällä sijaitseva kansallissosialistisen hallinnon aikana myös Berliinin kaupunkialueen ainoa keskitysleiri, jonne sijoitettiin etenkin poliittisia toisinajattelijoita (Hess-Lüttich 2016, 24; Hilbrandt 2016, 7). Toisen maailmansodan jälkeen sodan hävinneen Saksan pääkaupunki Berliini jaettiin Yhdysvaltojen, Ison-Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton miehitysvyöhykkeisiin (*Besatzungszonen*). Tempelhof jäi läntiselle Yhdysvaltojen miehittämälle vyöhykkeelle. Vuosina 1948–1949 Neuvostoliitto eristi Länsi-Berliinin, mikä johdosta Tempelhofin kenttä toimi länsiberliiniläisten ainoana ilmasiltana (*Luftbrücke*) sekä mahdollisuutena saada hyödykkeitä ja tavaratoimituksia länneä (AlliiertenMuseum 2016; Berlin.de 2016). Lentokenttä suljettiin ensimmäisen kerran matkustajaliikenteeltä vuonna 1975, ja lopullisesti kentän käyttö lentokenttänä päättyi vuonna 2008 (Berlin.de 2016).

Suljettu lentokenttä avattiin julkiseen virkistyskäyttöön toukokuussa 2010, ja alueesta muodostui nopeasti suosittu virkistysalue berliiniläisten keskuudessa (Kabisch & Haase 2014, 131). Tempelhofin alueelle oli kuitenkin jo 1990-luvulla, kauan ennen kentän lopullista sulkemista, alettu kaavailla täydennysrakentamista (Hilbrandt 2016, 9–10). Kentän reunoille oli tarkoitus sijoittaa uutta asumista, joka yhdistäisi sosioekonomiselta profiililtaan erilaiset Kreuzbergin, Neuköllnin ja Tempelhofin kaupunginosat (Hilbrandt 2016, 7). Lentokentän itäpuolella sijaitseva Neukölln on Berliinin työttömyys- ja köyhyystilastojen kärjessä oleva alue, jossa on käynnissä voimakas gentrifikaatioprosessi, kun taas eteläpuolella sijaitseva Tempelhofin asuinalue on profiililtaan keskiluokkainen. Näiden kahden ohella pohjoisessa lentokenttää reunustaa Kreuzberg, joka on tunnettu erityisesti vaihtoehtokulttuureistaan ja turkkilaisesta väestöstään.

Tempelhofin kehittämissuunnitelmat esiteltiin ennen kunnallisvaaleja 2011 (Fahey 2015). Suunnitelmissa kentän pinta-alasta 25 prosenttia oli varattu täydennysrakentamiselle, johon oli tarkoitus sisältyä toimistotilaa, kaupallisia palveluja, uusi kirjasto sekä 4700 uutta asuntoa. Huomionarvoista Tempelhofin tapauksessa on, että alueelle luvattiin myös edullista sosiaalista asumista. Aukkaateivät kuitenkaan vakuuttuneetsuunnitelmista, vaan arvelivat, että pyrkimyksenä oli tosiasiallisesti päästä taloudellisesti hyödyntämään keskeisellä sijainnilla vapautunutta tonttimaata. Tämän pelättiin johtavan vuokratason nousuun myös nykyisillä lentokenttää ympäröivillä asuinalueilla ja vauhdittavan alueen gentrifikaatiota. (Fahey 2015)

Berliiniläiset aktivoituivat ja verkostoituivat nopeasti kentän suojelukysymyksessä. Vuoden 2012 kesäkuussa Berliinissä perustettiin kentän täydennysrakentamista vastustava kansanliike, joka aloitti nimien keräämisen senaatin suunnitelmien kumoamista varten (100 % Tempelhofer Feld 2016). Vuoden 2014 toukokuussa täydennysrakentamissuunnitelmat kaatuivat kansalaisaloitteen perusteella järjestetyssä kansanäänestyksessä (Hilbrandt 2016, 1). 64,3 prosenttia berliiniläisistä vastusti senaatin täydennysrakentamisehdotusta, ja alue päätettiin jättää alkuperäiseen asuunsa ja pitää käytössä julkisena puistona (Fahey 2015). Kansalaisaloitteen kannatus oli suurinta Tempelhofia ympäröivillä äänestysalueilla, joista Friedrichshain-Kreuzbergissä 77,4 prosenttia, Neuköllnissä 74,3 prosenttia ja Tempelhof-Schönebergissä 69,5 prosenttia äänestäneistä halusi säilyttää kentän nykytilassaan (Die Landeswahlleiterin für Berlin 2014).

Vain vuosi kansanäänestyksen jälkeen Tempelhofin tulevaisuus koskemattomana virkistysalueena muodostui uudelleen epävarmaksi. Lähi-idän pakolaiskriisin vuoksi Saksaan saapui lyhyessä ajassa yli miljoona pakolaista, joista 80 000 Berliiniin (Hess-Lüttich 2016, 27). Majoitustilojen puutteen vuoksi Tempelhofin vanha lentokenttärakennus otettiin uuteen käyttöön tarkoituksena sijoittaa sinne Saksan suurin vastaanottokeskus (Smale 2016). Lentokenttähallin tilat osoittautuivat kuitenkin ahtaiksi pakolaiskeskukselle, ja toimintaa esitettiin laajennettavaksi kentälle. Alueelle laadittiin uudet

suunnitelmat väliaikaiselle rakentamiselle, ja Berliinin senaatti kumosi aieman kansanäänestyksen päätöksen tammikuussa 2016 (Hess-Lüttich 2016, 28). Kentälle ei kuitenkaan ole toistaiseksi rakennettu väliaikaisia pakolaisasuntoja, ja pakolaiskeskuksen tulevaisuus on tällä hetkellä epäselvä (Schönball 2016).

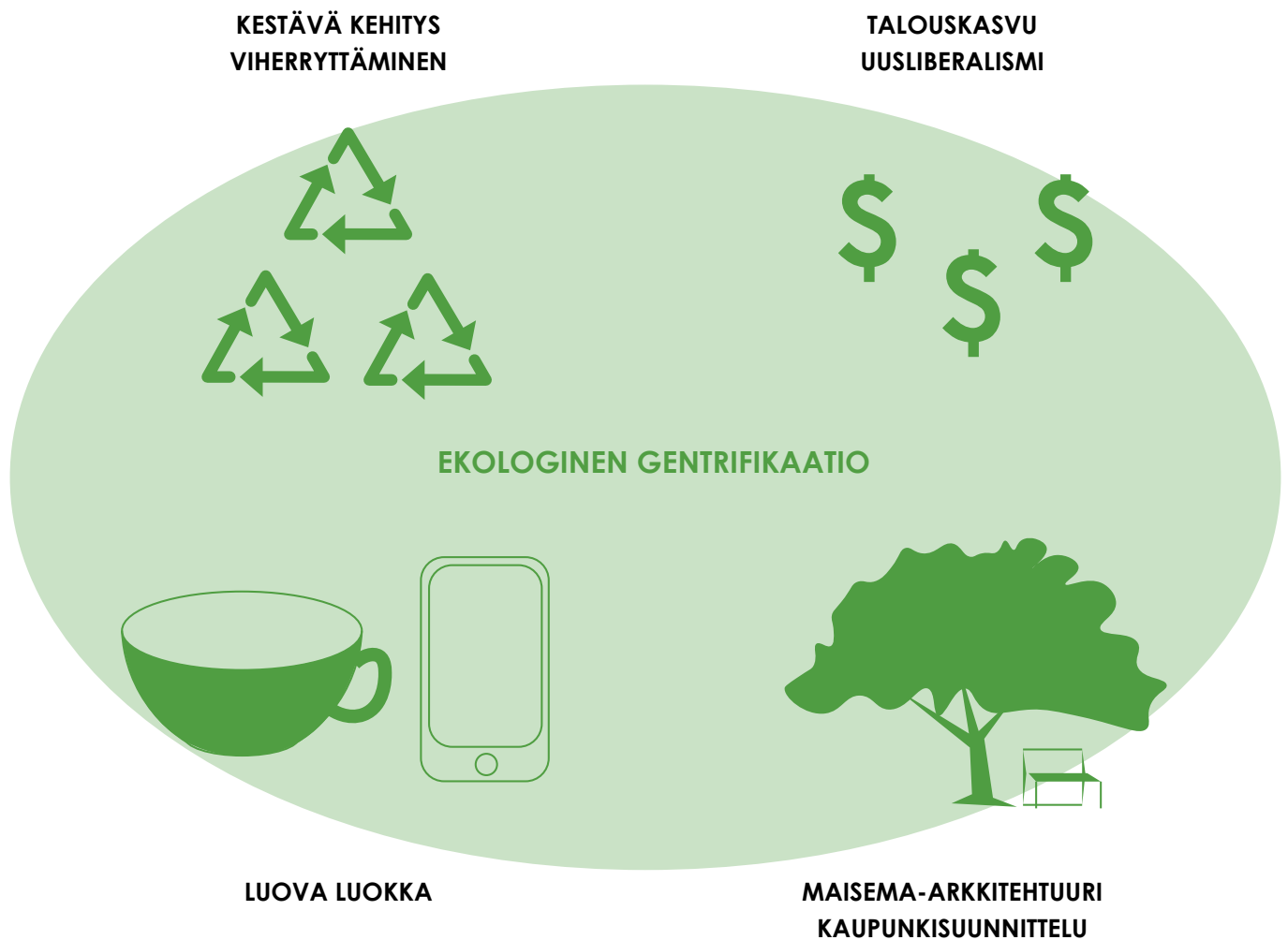
Pakolaiskysymyksen myötä esiin nousseet intressiristiriidat kuvastavat kaupunkikehityksen ajankohtaisten ongelmien moninaisuutta. Kentän suojelua puolustavat pitkälti samat väestöryhmät, jotka usein suhtautuvat myönteisimmin myös pakolaisiin (Hess-Lüttich 2016, 27). Toisaalta myös ison vastaanottokeskuksen asumisolaja on kritisoitu, mitä on käytetty kentän suojelun jatkamista tukevana argumenttina (Conrad 2016).

Tempelhofin kohtalo ei ole vielä ratkennut, mutta keskustelu herättää monenlaisia ajatuksia. Mahdollinen väliaikainen pakolaismajoitus ei välttämättä johda alueen gentrifikaatioon, muttei ole kuitenkaan saanut asukkaiden hyväksyntää. Osa kentän täydennysrakentamista vastustaneista pelkää kansanäänestyksen tuloksen kumoamisen johtavan pitkällä tähtäimellä aiempien suunnitelmien toteutumiseen (Hess-Lüttich 2016, 28).

Tempelhof on tarkastelukohteena moniulotteinen ja hankala, koska siihen liittyy paljon historiallisia ja symbolisia latauksia. Gentrifikaation vastustamisesta ja virkistysalueen puolustamisesta alkunsa saanut kansanliike on sittemmin saanut paljon uusia yhteiskunnallisia tasoja pakolaistematiikan kautta. Tempelhofin esimerkki osoittaa kaupunkien olevan jatkuvasti muuttuvia suunnittelukohteita, joiden äkillisiä yhteiskunnallisia muutoksia on mahdotonta ennustaa etukäteen.

4 EKOLOGISEN GENTRIFIKAATION EETTINEN DILEMMA

Tässä luvussa ekologisen gentrifikaation tematiikkaa lähestytään pääosin analyyttisesti sekä eettisen pohdinnan kautta. Ensimmäiset kaksi alalukua keskittyvät ilmiön syiden ja seurauksien arviointiin. Näiden analyysi- ja pohdinta-osuuksien jälkeen käsitellään suunnittelijan roolia; ekologinen gentrifikaatio on Yhdysvalloissa noussut keskusteluun maisema-arkkitehtien ammattikunnassa, jossa on alettu pohtia suunnittelijoille sopivia toimintamalleja. Viimeinen alaluku on keskittynyt ekologisen gentrifikaation tarkasteluun suomalaisesta näkökulmasta.

Kuva 3: Ekologiseen gentrifikaatioon vaikuttavat keskeiset ilmiöt ja käsitteet koottuna yhteen.

4.1 MIKSI EKOLOGISTA GENTRIFIKAATIOTA SYNTYY?

Monien kaupunkikehityksen ongelmien ja lieveilmiöiden tapaan gentrifikaatio on monitahoinen ilmiö, jolle on useita syitä. Useissa tapauksissa gentrifikaatiota aiheuttavat mm. tietyn tyyppinen gentrifikaation ensimmäistä aaltoa kiehtova arkkitehtuuri tai alueen hyvä sijainti (Gould & Lewis 2017, 24–25). Ekologisen gentrifikaation erityispiirre on, etteivät viheralueet ole alueella jo olemassa oleva houkutteleva ominaisuus, vaan ulkopuolelta tuleva lisä, joka syntyy joko julkisen tai yksityisen sektorin toiminnan tuloksena.

Ekologisen gentrifikaation taustalla voi usein huomata kestävän kehityksen käsitteen väärinkäytön tai -ymmärtämisen. Teorian tasolla kestävä kehitys rakentuu kolmesta pilarista: ekologisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta kestävyydestä (Gould & Lewis 2017, 18). Käytännön tasolla näin ei kuitenkaan ole, vaan käsite yhdistetään usein nimenomaan ympäristökysymyksiin. Kestävästä kehityksestä onkin tullut ekologisuuden ja ympäristöajattelun uusi, trendikkäämpi kutsumanimi, mutta sisällön moninaisuutta ei ole ymmärretty.

Ekologisen gentrifikaation ymmärtämiseksi on keskeistä hahmottaa, että ilmiö voi syntyä joko tietoisesti tai tiedostamatta muun kehityksen sivutuotteena (Anguelovski 2016b, 5–6). Näennäisen epäpoliittiseen kestävä kaupunkikehityksen retoriikkaan on helppo turvautua. Kestävä kehitys esitetään teknisenä ratkaisuna ja samalla vältellään keskeisiä kaupunkipoliittisia kysymyksiä, kuten etnistä epätasa-arvoa, sosiaalisia hierarkioita sekä tiettyjen ryhmien etuoikeutta kaupunkiluontoon (Anguelovski 2016b, 6–7). Yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvu on kuitenkin täysin ristiriidassa kestävä kehityksen alkuperäisen vision kanssa.

Tutkija **Isabelle Anguelovski** (2016a, 1213) tuo esille amerikkalaisessa ympäristöoikeudenmukaisuutta ajaneissa aktivismissa tapahtuneen muutoksen, jonka ekologinen gentrifikaatio on saanut aikaan. Aiemmassa 1980-luvun ympäristöaktivismissä asukkaat kokivat ongelmaksi altistumisen teollisuuden saasteille; altistuneilla ihmisillä ei ollut mahdollisuutta muuttaa pois terveydelle haitallisilta asuinalueilta, ja tilanteeseen alueella haluttiin parannuksia. Nykyisin gentrifikaation myötä asukkaiden syrjäyttämisen vastustus on noussut uudella tavalla keskiöön. Ympäristöoikeudenmukaisuuden ajattelutapa onkin osin uudistunut; alueen historian läsnäolon säilyttäminen, maltillisen vuokratason ylläpitäminen sekä edullisen asumisen vaatiminen ovat gentrifikaation ehkäisemisen kannalta keskeisiä osa-alueita, joita voi tuoda esiin myös uudenaikaisessa ympäristöoikeudenmukaisuutta ajavassa aktivismissa.

Ekologisesta gentrifikaatiosta kirjoittaneet **Kenneth A. Gould** ja **Tammy L. Lewis** (2017, 23–24) nostavat esille prosessin syy-seuraussuhteen epäselvän luonteen. Useissa tapauksissa on vaikeaa määritellä, johtaako gentrifikaatio alueen vihertymiseen, vihertyminen alueen gentrifikaatioon vai ovatko prosessit osin limittäisiä. Vihreänä ja ympäristötietoisena markkinoitu elämäntyyli vetoaa varakkaaseen ja tiedostavaan väestönosaan, ja usein ympäristön viherryttämisestä tulee ajankohtaista nimenomaan uudisrakentamishankkeiden yhteydessä tai niiden seurauksena (Checker 2011, 210–212). Näin sosioekonomisesti alhaisemman statuksen ryhmät joutuvat tätä seuraavan

kiinteistöjen arvon nousun myötä väistämään alueilta näennäisesti kestävästä esitetyn kaupunkikehityksen yhteydessä.

Ekologinen gentrifikaatio on myös suorassa yhteydessä kaupunkien väliin globaaliin kilpailuun. Uusliberaalissa kaupunkikehityksessä kestävä kehityksen kärkihankkeilla kaupunkeihin saadaan houkuteltua investointeja (Anguelovski 2016a, 1212). Talouskasvun tukemiseksi kaupungeilla on tarve houkutella globaalia pääomaa, mikä saattaa kuitenkin johtaa asukkaiden todellisten tarpeiden ja toiveiden huomiotta jättämiseen (Checker 2011, 212). Kestävänä ja ympäristöystävällisinä markkinoidut investoinnit ovat kaupungeille hyviä tapoja parantaa kansainvälistä kilpailukykyä maailmassa, jossa kaupunkien menestystä mitataan mm. viehättävän ympäristön ja viihtyisyyden kautta (Anguelovski 2016a, 1212).

4.2 ONKO GENTRIFIKAATIO VÄLTÄMÄTTÄ HUONO ASIA?

Gentrifikaatiosta puhuttaessa herää kysymys, onko ilmiöstä aina vain haittaa kaupunkikehitykselle. Kuten luvussa 2.2 todetaan, gentrifikaation myötä alueen houkuttelevuus kasvaa ja kiinteistöjen hinnat nousevat. Gentrifikaation problematisoiminen voidaan siis nähdä osin arvokysymyksenä; ilmiö hyödyttää tiettyjä ryhmiä eikä sitä välttämättä voi pitää pelkästään huonona asiana. Gentrifikaation myötä alue voidaan kokea aiempaa siistimpänä, viihtyisämpänä ja turvallisempana, kuten esimerkiksi High Linea puolustaneissa New York Timesin vastinekirjoituksissa käy esille (David et al. 2012). Gentrifikaation ongelmallisuutta pohdittaessa onkin tärkeää kysyä, kenen ehdoilla kaupunkia halutaan kehittää.

Gentrifikaatio on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta ongelmallista, koska se karkottaa matalatuloiset asuinalueiltaan (Gould & Lewis 2017, 3). Läpi kaupunkihistorian matalatuloiset ovat joutuneet siirtymään alueelta toiselle (Gould & Lewis 2017, 24–25). Saksalaislehti *Süddeutsche Zeitungin* (Lotze 2015) haastattelussa Berliinin Humboldt-yliopiston metropolitutkimuksen professori **Ilse Helbrecht** nostaa esille neljä asukasryhmää, jotka perinteisesti ovat asuttaneet alueita, joilla gentrifikaatiota tapahtuu. Näitä ovat Helbrechtin mukaan köyhät, vanhukset, työttömät ja ulkomaalaiset (*die vier großen A: Arme, Alte, Arbeitslose und Ausländer*). Gentrifikaation haitallisin puoli onkin juuri asukkaiden syrjäyttäminen, jolla on vaikutuksensa myös kulttuurien ja toimintojen moninaisuuteen (Green 2015).

Ekologisen gentrifikaation kohdalla ympäristönäkökulma tuo omat lisähaasteensa ilmiön arvottamiseen. Kaupunkien viherryttäminen ja kestävä kehityksen hankkeet ovat välttämättömiä etenkin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Gould & Lewis 2017, 4). Kuitenkin jos sosiaalinen kestävyys jätetään huomiotta, eriarvoisuus kaupungeissa kasvaa. Tämä haittaa myös ilmastokysymysten ajamista, koska ekologinen gentrifikaatio lyö viherryttämiselle elitistisen leiman. Gentrifikaation pelossa asukkaat saattavatkin suhtautua

kriittisesti asuinympäristönsä viheralueiden lisäämiseen tai kehittämiseen (Curran & Hamilton 2012, 1031).

4.3 SUUNNITTELIJAN ROOLI JA VASTUU GENTRIFIKAATIOPROSESSEISSA

Ekologisen gentrifikaation problematiikka on noussut akateemisen tutkimuksen piiristä osaksi yhdysvaltalaisista maisema-arkkitehtuurikeskustelua. Maailman suurin maisema-arkkitehtuurin alan ammattilaisten vuosittainen kokoontuminen, *ASLA Annual Meeting & Expo*, on käsitellyt aihetta vuosina 2015 ja 2016, ja aiheesta on kirjoitettu useaan otteeseen myös ASLA:n blogiin (American Society of Landscape Architects 2015; Green 2014; Green 2015; Green 2016). Aihetta on lisäksi käsitelty suosituilla *Landscape Architects Network*-verkkosivustolla (Pistone 2016) sekä ASLA:n julkaisemassa *Landscape Architecture Magazine* -lehdessä (Mortice 2016). Maisema-arkkitehtien suhde ekologiseen gentrifikaatioon herättää kiinnostusta myös ammattikunnan ulkopuolella; maisema-arkkitehti Jared Greenin ASLA:n blogissa julkaistu kirjoitus päätyi marraskuussa 2016 amerikkalaislehti *Huffington Postin* verkkoversioon (Green 2016).

Suunnittelijan kannalta keskeistä on tiedostaa omat vaikutusmahdollisuutensa ja niiden rajat. ASLA:n vuoden 2015 vuosikokouksessa Chicagossa järjestetyn *The Landscape of Gentrification* -seminaarin esitteessä määritellään erilaisia strategioita maisema-arkkitehdeille gentrifikaation ja sitä seuraavan asukkaiden syrjäyttämisen välttämiseksi (American Society of Landscape Architects 2015). Ensimmäisenä vaikuttamiskeinona esiin tuodaan osallistaminen: asukkaiden tarpeiden ja huolien ymmärtäminen on esitteen mukaan suunnittelu-prosessin ensimmäinen askel. Chicagon seminaarissa esiintyneen **Dan Piteran** mukaan osallistavuuden toimivuus edellyttää pitkäaikaista aktiivointia sekä paikan historian ja kontekstin syvää ymmärrystä (Green 2015). Paikallisyhteisön kehitysvisioiden hyödyntäminen on sosiaalisesti kestäväälle suunnittelu-prosessille tärkeää, ja valmiiksi vahvan vision avulla yhteisö pystyy usein myös suojautumaan gentrifikaatiolta paremmin (Green 2016).

Just green enough -ajattelun soveltaminen nostetaan amerikkalaisessa suunnittelukeskustelussa useaan otteeseen esille. Ajattelu nähdään osin mahdollisuutena maisema-arkkitehdeille; just green enough -suunnittelun tulkitaan panostavan näyttävyyden sijaan tarkoituksenmukaisuuteen ja laadukkaisiin materiaalityyppisiin ratkaisuihin (Green 2015). Toisaalta just green enough herättää ammattikunnassa myös kritiikkiä (Green 2016), kuten tässä työssä myös luvussa 2.4 tuodaan esille. Just green enough pyrkii parantamaan asuinalueiden viihtyisyyttä ja elämänlaatua niin, etteivät kiinteistömarkkinat kiinnostu alueesta liikaa. Maisema-arkkitehdin kannalta ei ole kuitenkaan välttämättä mielekästä pyrkiä suunnittelemaan julkisia tiloja, joiden ei ole tarkoitus houkutella myös alueen ulkopuolisia käyttäjiä.

Suunnittelutehtävästä kieltäytyminen tai projektista vetäytyminen on yksi keino ottaa kantaa gentrifikaatioon. ASLA:n strategioissa tuodaan esille, että

kieltäytymisen syy on hyvä tehdä julkiseksi (American Society of Landscape Architects 2015). Landscape Architecture Magazinessa lokakuussa 2016 julkaistussa jutussa (Mortice 2016) on esimerkki Atlantasta, jonne diplomityönään puistoverkoston suunnitellut **Ryan Gravel** vetäytyi itse myöhemmin pois hankkeesta toteutusvaiheessa ilmenneiden ristiriitojen ja puiston mahdollisten sosioekonomisten vaikutusten vuoksi.

Maisema-arkkitehtien omalla taustalla on myös merkitystä gentrifikaation torjunnan kannalta (Green 2016). ASLA:n vuonna 2016 teettämästä kyselystä (American Society of Landscape Architects 2016) käy ilmi, että vain kolme prosenttia vuonna 2016 valmistuneista uusista amerikkalaisista maisema-arkkitehteistä on tummaihoisia. Maisema-arkkitehtien voikin olla vaikea samaistua yhteisöihin, joiden parissa he tekevät työtä.

4.4 SUOMALAINEN KONTEKSTI

Tässä kandidaatintyössä on käsitelty pääosin yhdysvaltalaisesta kontekstista ja sivuttu lisäksi esimerkin muodossa Berliinin tilannetta. Ekologisesta gentrifikaatiosta ei ole Suomessa aiemmin tehty tutkimusta, joten toistaiseksi ei ole saatavilla suoraa tutkimustietoa ilmiön esiintyvyydestä suomalaisessa kaupunkikontekstissa. Tässä työssä aiemmin tehtyjen havaintojen pohjalta voidaan esittää jonkinlaisia arvioita tilanteesta, mutta aiheen perusteellisempi kartoittaminen vaatii lisätutkimusta.

Suomalainen yhteiskunta ja sitä kautta myös kaupunkikonteksti on monella tapaa hyvin erilainen kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Suomalaiset kaupunkiympäristöt eroavat suuresti myös Keski-Euroopasta. Kaupungistuminen on tapahtunut Suomessa kansainvälisesti vertailuna suhteellisen maltillisesti ja myöhään (Juntto 2008, 10). Tämän takia urbaanin ja luonnon suhde on erilainen. Lisäksi asumisen väliset erot ovat perinteisesti olleet pieniä (Juntto 2008, 11). Sosioekonomisesti matalamman statuksen ryhmät eivät myöskään ole Yhdysvaltojen tavoin keskittyneet kaupunkikeskustoihin, vaan esimerkiksi Helsingissä keskusta-alueet ovat etenkin korkeasti koulutettujen kulttuuri- ja hallintoalalla työskentelevien kaupunkilaisten suosimia asuinpaikkoja (Kortteinen, Vaattovaara & Alasuutari 2005, 480). Näiden seikkojen valossa voidaan todeta, ettei Suomessa ole samanlaista lähtötilannetta ekologisen gentrifikaation kannalta.

Etenkin 1990-luvun jälkeen kaupunkien sisäinen eriarvoistuminen on kuitenkin kasvanut myös Suomessa (esim. Juntto 2008, 11; Kortteinen, Vaattovaara & Alasuutari 2005, 475). Sosioekonominen eriytyminen on viime aikoina noussut ajankohtaiseksi aiheeksi ennen kaikkea pääkaupunkiseudulla, ja gentrifikaatiotakin on Suomessa alettu puhua esimerkiksi Helsingissä Kallion kaupunginosan kehitystä tarkasteltaessa (Karhula 2015; Torvinen 2015); tosin käsitteen käytön oikeellisuutta Kallion yhteydessä on myös kyseenalaistettu. Suomalainen gentrifikaatiokeskustelu on toistaiseksi keskittynyt asumiseen ja rakennettuun ympäristöön, eikä viheralueiden rooli ole ollut esillä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ekologinen gentrifikaatio on monisäikeinen ongelma, johon on vaikea löytää yleispätevää ratkaisumallia tai muodostaa selkeää kantaa. Ympäristöhaittojen ja ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta kaupunkivihreän lisääminen ja ekologisiin ratkaisuihin pyrkiminen ovat tärkeitä näkökulmia, jotka ovat erityisen keskeisiä juuri maisema-arkkitehtien työssä. Toisaalta suunnittelutyötä tehdään myös asukkaiden elinympäristöjen ja viihtyisyyden parantamiseksi. Ekologinen gentrifikaatio asettaakin nämä kaksi keskeistä lähtökohtaa osin ristiriitaan keskenään.

On kestävän kehityksen ydinajatuksen vastaista joutua kysymään, kenen kannalta kehitys on kestävä. Tässä tutkimuksessa käykin ilmi, että ekologiseen gentrifikaatioon johtaneissa hankkeissa kestävä kehitys on joko ymmärretty väärin tai sitä on käytetty retorisenä oikeutuksena muille arvoille, kuten talouskasvun tavoittelulle ja kilpailukyvyyn parantamiselle. Näissä tapauksissa olisi kestävän kehityksen sijaan puhuttava kaupunkien viherryttämisestä.

Kuten tässä kandidaatintyössä aiemmin todetaan, vihreämpien ja asuttavampien kaupunkien tavoittelu on osin tapahtunut heikompiensaisten kustannuksella eikä ole hyödyttänyt kaupungistumisen ympäristöhaitoista eniten kärsiviä väestönosia. Sen sijaan kehitys on saanut aikaan uudenlaista eriarvoisuutta kaupungeissa. Jotta kaupunkiympäristöjä voidaan kehittää sekä sosiaalisesti että ekologisesti kestäväällä tavalla, tietoisuutta ekologisen gentrifikaation riskeistä ja erilaisista tavoista kehittää kaupunkivihreää on lisättävä.

Tämä työ on keskittynyt kansainvälisiin esimerkkeihin Yhdysvalloista ja Saksasta. Ekologinen gentrifikaatio ei Suomessa ilmene New Yorkin tai Berliinin esimerkkien tapaan, mille on omat historialliset syynsä. Tästä ei kuitenkaan voida tehdä suoraa johtopäätöstä, ettei ilmiö voisi esiintyä Suomessa muunlaisessa muodossa. Muiden kontekstien tavoin myös Suomessa kestäväällä kehityksellä viitataan usein lähinnä ekologisiin ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin, eikä sosiaalisen kestävyuden ratkaiseminen korostu.

Ekologisen kestävyuden retoriikan sosioekonomisia vaikutuksia ei ole Suomessa toistaiseksi tutkittu. Aihetta voisi tulevassa tutkimuksessa lähestyä esimerkiksi ranta-alueille entisille teollisuustonteille sijoitettujen uudisrakentamiskohteiden yhteydessä tai erityisesti ekologisesti profiloitujen kaupunginosien kautta.

Ekologisen gentrifikaation kaltaiset ilmiöt osoittavat, miten laajalajaisia ja haastavia kysymyksiä kaupunkisuunnitteluun kytkeytyy. Tätä varten on tärkeää lisätä monialaista tutkimusta ja suunnittelijoiden tietämystä kaupunkikehityksen eri lieveilmiöistä ja riskeistä. Valveutunut suunnittelija pystyy hyödyntämään omaa luovuuttaan ja pyrkimään mahdollisimman monesta näkökulmasta onnistuneisiin ratkaisuihin myös haastavissa toimintakonteksteissa.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Fainstein, S. S. (2010) *The Just City*. Ithaca: Cornell University Press.

Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.

Gould, K. A. & Lewis, T. L. [2017?] *Green Gentrification: Urban sustainability and the struggle for environmental justice*. [e-kirja] Lontoo & New York: Routledge. Kirjassa on merkitty julkaisuvuodeksi 2017. (viitattu 9.11.2016)

Sassen, S. (2001) *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press. Päivitetty toinen painos.

TIETEELLISET ARTIKKELIT

Anguelovski, I. (2016a) Healthy Food Stores, Greenlining and Food Gentrification: Contesting New Forms of Privilege, Displacement and Locally Unwanted Land Uses in Racially Mixed Neighborhoods. *International Journal of Urban and Regional Research*. 39:6.[verkkojulkaisu] (viitattu 8.11.2016)

Anguelovski, I. (2016b) Urban greening as the ultimate urban environmental justice tragedy? *Planning Theory*. [verkkojulkaisu] Yksittäisenä artikkelina julkaistu teksti. (viitattu 19.10.2016)

Checker, M. (2011) Wiped out by the "Greenwave": Environmental Gentrification and the Paradoxical Politics of Urban Sustainability. *City & Society*. 23:2. [verkkojulkaisu] (viitattu 19.10.2016)

Curran, W. & Hamilton, T. (2012) Just green enough: contesting environmental gentrification in Greenpoint, Brooklyn. *Local Environment*. 17:9. [verkkojulkaisu] (viitattu 19.10.2016)

Dooling, S. (2009) Ecological Gentrification: A Research Agenda Exploring Justice in the City. *International Journal of Urban and Regional Research*. 33:3. [verkkojulkaisu] (viitattu 19.10.2016)

Hess-Lüttich, E. W. B. (2016) Urban discourse – city space, city language, city planning: Eco-semiotic approaches to the discourse analysis of urban renewal. *Sign Systems Studies*. 44:1–2. [verkkojulkaisu] (viitattu 17.11.2016)

Hilbrandt, H. (2016) Insurgent participation: consensus and contestation in planning the redevelopment of Berlin-Tempelhof airport. *Urban Geography*. [verkkojulkaisu] Yksittäisenä artikkelina julkaistu teksti. (viitattu 17.11.2016)

Juntto, A. (2008) Asumisen muutos ja tulevaisuus. *Ympäristöministeriö*. [verkkojulkaisu, Suomen ympäristö 33/2008] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38362/SY33_2008_Asumisen_muutos_ja_tulevaisuus.pdf?sequence=1 (viitattu 5.12.2016)

Kabisch, N. & Haase, D. (2014) Green justice or just green? Provision of urban green spaces in Berlin, Germany. *Landscape and Urban Planning*. Vol. 122. [verkkojulkaisu] (viitattu 17.11.2016)

Kortteinen, M., Vaattovaara, M. & Alasuutari, P. (2005) Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*. 70:5. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101632/055kortteinen.pdf?sequence=1> (viitattu 1.12.2016)

Loughran, K. (2014) Parks for Profit: The High Line, Growth Machines, and the Uneven Development of Urban Public Spaces. *City & Community*. 13:1. [verkkojulkaisu] (viitattu 17.11.2016)

Patrick, D. J. (2014) The matter of displacement: a queer urban ecology of New York City's High Line. *Social & Cultural Geography*. 15:8. [verkkojulkaisu] (viitattu 13.11.2016)

Reichl, A. J. (2016) The High Line and the ideal of democratic public space. *Urban Geography*. 37: 6. [verkkojulkaisu] (viitattu 17.11.2016)

Wolch, J. R., Byrne, J. & Newell, J. P. (2014) Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. *Landscape and Urban Planning*. Vol. 125. [verkkojulkaisu] (viitattu 19.10.2016)

SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET SEKÄ MUUT VERKKOJULKAISUT

Athayle, A. & Wheeland, M. (2015) Sustainable slums? The promise of Rio's Olympic legacy is losing steam. *The Guardian*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://www.theguardian.com/environment/2015/aug/05/olympics-rio-pollution-favelas-brazil> (viitattu 26.10.2016)

Beitzer, H. (2015a) Erst komme ich, dann kommt der Wedding. *Süddeutsche Zeitung*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.sueddeutsche.de/leben/gentrifizierung-in-grossstaedten-erst-komme-ich-dann-kommt-der-wedding-1.2518287> (viitattu 22.11.2016)

Beitzer, H. (2015b) Was Gentrifizierung wirklich ist. *Süddeutsche Zeitung*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.sueddeutsche.de/leben/mietpreise-und-verdraengung-was-gentrifizierung-wirklich-ist-1.2517648> (viitattu 22.10.2016)

Bevan, R. (2014) From Ruth Glass to Spike Lee: 50 years of gentrification. *The Guardian*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://www.theguardian.com/cities/2014/feb/27/ruth-glass-spike-lee-gentrification-50-years> (viitattu 22.10.2016)

- Birnbaum, C. (2012) The Real High Line Effect – A Transformational Triumph of Preservation and Design. *Huffington Post*. [verkkolehti] Saatavissa: http://www.huffingtonpost.com/charles-a-birnbaum/the-real-high-line-effect_b_1604217.html (viitattu 23.10.2016)
- Bourne, M. (2012) The High Line: New York's Monument to Gentrification. *The Millions*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.themillions.com/2012/06/the-high-line-new-yorks-monument-to-gentrification.html> (viitattu 23.10.2016)
- Chan, K. (2012) Getting to the Bottom of the High Line controversy: How Good Design Spurred Chelsea's Gentrification? *Blouin Artinfo*. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <http://www.blouinartinfo.com/news/story/821368/getting-to-the-bottom-of-the-high-line-controversy-how-good> (viitattu 26.11.2016)
- Conrad, N. (2016) Berlin activists condemn mass refugee centers. *Deutsche Welle*. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <http://www.dw.com/en/berlin-activists-condemn-mass-refugee-shelters/a-18957170> (viitattu 18.11.2016)
- Daigneau, E. (2015) Just green enough. *Governing*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.governing.com/topics/transportation-infrastructure/gov-green-gentrification-series.html> (viitattu 22.10.2016)
- David, J. et al. (2012) A High Line That's Good for New York. *New York Times*. [verkkolehti] Kokoelma vastineita Jeremiah Mossin mielipidekirjoitukseen. Saatavissa: <http://www.nytimes.com/2012/09/03/opinion/a-high-line-thats-good-for-new-york.html> (viitattu 1.12.2016)
- Ehrenhalt, A. (2016) The Problem With the Second Phase of Gentrification. *Governing*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.governing.com/columns/assessments/gov-gentrification-second-phase.html> (viitattu 3.12.2016)
- Ehrenhalt, A. (2015) What, exactly, is gentrification? *Governing*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.governing.com/topics/urban/gov-gentrification-definition-series.html> (viitattu 22.10.2016)
- Fahey, C. (2015) How Berliners refused to give Tempelhof airport over to developers. *The Guardian*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://www.theguardian.com/cities/2015/mar/05/how-berliners-refused-to-give-tempelhof-airport-over-to-developers> (viitattu 23.10.2016)
- Green, J. (2014) How to Combat Gentrification. *The Dirt*. [American Society of Landscape Architects in ylläpitämä blogi] <https://dirt.asla.org/2014/10/01/how-to-combat-gentrification/> (viitattu 26.11.2016)
- Green, J. (2015) Ethical Design Practices May Help Slow Gentrification. *The Dirt*. [American Society of Landscape Architects in ylläpitämä blogi] <https://dirt.asla.org/2015/11/07/ethical-design-practices-may-help-slow-gentrification/> (viitattu 26.11.2016)

Green, J. (2016) Ending "Code Talk" About Gentrification. *Huffington Post*. [verkkolehti] http://www.huffingtonpost.com/jared-green/ending-code-talk-about-ge_b_13053398.html (viitattu 26.11.2016)

Griffin, J. (2015) Olympic exclusion zone: the gentrification of a Rio favela. *The Guardian*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://www.theguardian.com/cities/2016/jun/15/rio-olympics-exclusion-zone-gentrification-favela-babilonia> (viitattu 17.11.2016)

Haffner, J. (2015) The dangers of eco-gentrification: what's the best way to make a city greener? *The Guardian*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://www.theguardian.com/cities/2015/may/06/dangers-ecogentrification-best-way-make-city-greener> (viitattu 23.10.2016)

Karhula, A. (2015) Missä on Kallion gentrifikaatio? *Yhdyskuntasuunnittelun seura*. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <http://www.yss.fi/journal/missa-on-kallion-gentrifikaatio/> (viitattu 29.11.2016)

Lotze, B. (2015) Verdrängung ist das ehrlichere Wort. *Süddeutsche Zeitung*. [verkkolehti] Professori Ilse Helbrechtin haastattelu. Saatavissa: <http://www.sueddeutsche.de/muenchen/sz-serie-unbezahlbar-schoen-verdraengung-ist-das-ehrlichere-wort-1.2511525> (viitattu 26.10.2016)

Mortice, Z. (2016) A Beltline Champion Walks Away. *Landscape Architecture Magazine*. [verkkolehti] Saatavissa: <https://landscapearchitecturemagazine.org/2016/10/10/when-to-walk-away/#more-9939> (viitattu 26.11.2016)

Moss, J. (2012) Disney World on the Hudson. *New York Times*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.nytimes.com/2012/08/22/opinion/in-the-shadows-of-the-high-line.html> (viitattu 22.10.2016)

Pistone, D. (2016) What the Hell is Gentrification and Why Should Landscape Architects Care? *Landscape Architects Network*. [verkkojulkaisu] Saatavissa: <http://landarchs.com/what-the-hell-is-gentrification-and-why-should-landscape-architects-care/> (viitattu 28.11.2016)

Schönball, R. (2016) 2017 sollen keine Flüchtlinge mehr in Hangars schlafen. *Der Tagesspiegel*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.tagesspiegel.de/berlin/unterbringung-von-gefluechteten-in-berlin-2017-sollen-keine-fluechtlinge-mehr-in-hangars-schlafen/13897644.html> (viitattu 18.11.2016)

Smale, A. (2016) Tempelhof Airport, Once a Lifeline for Berliners, Reprises Role for Refugees. *New York Times*. [verkkolehti] Saatavissa: http://www.nytimes.com/2016/02/11/world/europe/tempelhof-airport-once-a-lifeline-for-berliners-reprises-role-for-refugees.html?_r=1 (viitattu 18.11.2016)

Torvinen, P. (2015) Laitapuolen kulkijat ja parempiosaiset kohtaavat Helsingin Kalliossa. *Helsingin Sanomat*. [verkkolehti] Saatavissa: <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002840669.html> (viitattu 29.11.2016)

VERKKOSIVUT

100 % Tempelhofer Feld (2016) *Der Verein*. [verkkosivu] Saatavissa: <http://www.thf100.de/der-verein.html> (viitattu 2.12.2016)

AlliiertenMuseum (2016) *Die Berliner Luftbrücke*. [verkkosivu] Saatavissa: <http://www.alliiertenmuseum.de/themen/berliner-luftbruecke.html> (viitattu 17.11.2016)

Berlin.de (2016) *Flughafen Tempelhof*. [verkkosivu] Saatavissa: <https://www.berlin.de/sehenswuerdigkeiten/3561482-3558930-flughafen-tempelhof.html> (viitattu 8.11.2016)

Die Landeswahlleiterin für Berlin (2014) *Volksentscheid „Tempelhofer Feld“ am 25. Mai 2014*. [verkkosivu] Saatavissa: https://www.wahlen-berlin.de/abstimmungen/ve2014_tfeld/ergebnisprozent.asp?sel1=6053&sel2=0798 (viitattu 3.12.2016)

Friends of the High Line (2016) *About the High Line*. [verkkosivu] Saatavissa: <http://www.thehighline.org/about> (viitattu 23.10.2016)

University College London Urban Laboratory (2015) *How Ruth Glass shaped the way we approach our cities*. [verkkosivu] Saatavissa: <https://www.ucl.ac.uk/urbanlab/news/ruth-glass-seminar> (viitattu 22.10.2016)

MUUT LÄHTEET

American Society of Landscape Architects (2016) *2016 Survey of Graduating Students*. [opiskelijakyselyn tulosraportti] Saatavissa: https://www.asla.org/uploadedFiles/CMS/Education/Career_Discovery/Child_contents/2016_ASIA_Graduating_Students_Report.pdf (viitattu 2.12.2016)

American Society of Landscape Architects (2015) *Landscape of Gentrification*. [seminaariesite] Saatavissa: https://asla.org/uploadedFiles/CMS/Meetings_and_Events/2015_Annual_Meeting_Handouts/FRI-C06_The%20Landscape%20of%20Gentrification.pdf (viitattu 22.10.2016)

KUVITUS

Olga Juutistenaho 2016

